

Termelésgazdaságtan

Erdei János
erdei@mvb.bme.hu

Termelésgazdaságtan

- A hátralévő anyagrész egységes, két részre bontva
- 3. zh anyaga a hagyományos önköltg.-számítás és a nyereségfedezeti számítás (+költségnevek)
  - 4. zh anyaga a standard és az ABC költségszám.
- „számolós rész” → számológép (telefon, de csak órán ☹)
- 5 előadás + zh, órai pontok
- Jegyzet: Kövesi J. (szerk.) Menedzsment és vállalkozásgazdaságtan (2007), 4. fejezet (termelésgazd.)
  - <http://www.interkonyv.hu/konyvek/Menedzsment%20%C3%A9s%20v%C3%A1llalkoz%C3%A1s-gazdas%C3%A1gtan>
  - Röviden: <http://goo.gl/CCQKsm>

#	Könyvcím	Oldalak	Méret	Ár (HUF)	Kosárba
1	Menedzsment és vállalkozás-gazdaságtan (Teljes e-könyv)	1-324 (324)	5.2 MB	1106	
2	1. FEJEZET - AZ ÜZLETI GAZDASÁGTAN ALAPJAI	15-101 (89)	1.2 MB	256	
3	2. FEJEZET - A MENEDZSMENT ALAPJAI	103-174 (72)	904 KB	256	
4	3. FEJEZET - A MINŐSÉGMENEDZSMENT ALAPJAI	175-246 (71)	1.2 MB	256	
5	4. FEJEZET - BEVEZETÉS A TERMÉLÉSGAZDASÁGTANBA	247-324 (88)	1.2 MB	352	

352 Ft (!)

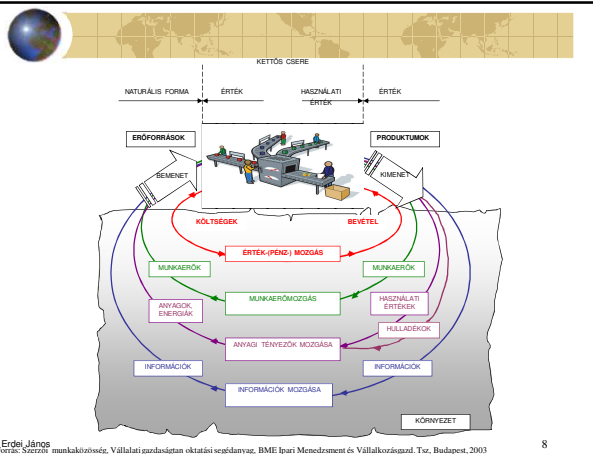
Vállalkozás

A vállalkozás **erőforrásokat** vásárol, majd azokat **termékekké, szolgáltatásokká** alakítja át.

- Vállalati erőforrások
  - Emberi (humán) erőforrások
  - Gépi erőforrások
  - Anyagi erőforrások
  - Pénzügyi erőforrások
  - Információs erőforrások

5

8

Vállalatgazdaságtan

- A vállalati **folyamatok, rendszerek** vizsgálata
  - Érték- (pénz-) mozgás:
    - Vállalati pénzügyek?
    - Mikroökonómia?
    - Számvitel ?
    - Vállalkozás- (termelés-) gazdaságtan?

Erdei János

9

Termelés-gazdaságtan

- ✦ A *termelésmenedzsment* feladata a termeléshez **közvetlenül** kapcsolódó erőforrások hatékony működtetése.
- ✦ A *termelés-gazdaságtan* a termelésben felhasznált erőforrások mérésének és értékelésének legfontosabb

„A költségek pontos mérése sok nyereséget hozhat.”

F. W. Taylor

- ✦ az erőforrások mérésének jelentőségét természetes és gazdasági egységekben;
- ✦ a tervezett és tényleges erőforrás-felhasználás viszonyát és az eltérések okait;
- ✦ a költségek és a termelés kapcsolatának törvényszerűségeit;
- ✦ a termeléshez kapcsolódó pénzáramlás menedzsment vonatkozásait.

Erdei János

13

Néhány szó a (pénzügyi)számvitelről

- ✦ Fő feladata: az információnyújtás. Egységes, intézményesített (2000. évi C. tv.) inf.-rendszer.

„A piacgazdaság működéséhez nélkülözhetetlen, hogy a **piac szereplői** számára **hozzáférhetően, döntéseik megalapozása** érdekében mind a vállalkozók, mind a nem nyereségorientált szervezetek, valamint az egyéb gazdálkodást folytató szervezetek **vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről** és azok alakulásáról **objektív információk** álljanak rendelkezésre.”

Forrás: 2000. évi C. törvény a számvitelről, Preambulum

Erdei János

12

Néhány szó a (pénzügyi)számvitelről

- ✦ Fő feladata: az információnyújtás. Egységes, intézményesített (2000. évi C. tv.) inf.-rendszer.

- ✦ Miről tájékoztat?

- ✦ A vállalat vagyoni, pénzügyi helyzetéről, jövedelemtermelő képességéről.

- ✦ Kiket tájékoztat?

- ✦ Elsősorban a piaci szereplőket. (berекtítők, beszállítók, vevők, stb.)
- ✦ Hatóság (nem ez a fő célja, de ok is ezt használják)

- ✦ Hogyan?

Erdei János

13

A pénzügyi számvitel hierarchiája

Erdei János

14

A beszámoló kötelező elemei

- ✦ Mérleg

- ✦ A vállalkozás vagyoni helyzetét bemutató okmány, egyfajta **vagyonkimutatás**, a vállalat **eszközeit és forrásait** egy adott időpontra vonatkoztatva tükrözi.

- ✦ Eredménykimutatás

- ✦ A vállalkozás mérleg szerinti eredményének levezetését tartalmazó, bemutató okmány, rendeltetése, hogy megbízható és valós képet adjon a vállalkozás **jövedelemtermelő képességéről**, a MSZE alakulásának körülményeiről.

- ✦ Kiegészítő melléklet

- ✦ Olyan – a vállalkozást jellemző – területek változásait vizsgálja, mint pl. a likviditás, jövedelmezőség, immateriális javak és tárgyi eszközök változása, követelések, saját tőke, kötelezettségek, társasági adófizetés, időbeli elhatárolások stb.

- ✦ Üzleti jelentés

Erdei János

Vezetői (menedzseri) számvitel

- ✦ **belső érdeklődők (menedzserek), döntéshozatal**
- ✦ **termelési folyamat teljes körű megfigyelése**
- ✦ **jövőre koncentrálni**
- ✦ **nem a törvény által előírt normákon alapul**
- ✦ **kisebbségi súly a precizitáson**
- ✦ **más diszciplínákkal szoros kapcsolat**
- ✦ **nem kötelező**

Erdei János

Fejlődés

- ✦ 1494 Fra Luca Bartolomeo de Pacioli **kettős könyvvitel**
- ✦ Vezetői számvitel XIX. sz. eleje
  - ▣ a belső működés gazdasági megítélése
  - ▣ termékek ktg.-ei, (ktg./egy egység áru)
  - ▣ vállalkozás időszaki eredményéről nem ad információt, ösztönzés
- ✦ Klasszikus men. irányzat
  - ▣ sokféle termék → tőkejavak ktg., ktg. gazdasági indoklása nem mérhető
  - ▣ munkatermelékenység ideális feltételek mellett → munkaerő, anyagnormák
  - ▣ anyag- és bérktg. kalkulálható
  - ▣ normák és a tényktg.-ek összehasonlítása

Fejlődés

- ✦ Diverzifikált szervezetek
  - ▣ DuPont, tőke hatékony elosztása a szervezetek között
  - ▣ ROI (return of investment)
- ✦ 1925 – 1985, lassú fejlődés
- ✦ 1985 –
  - ▣ CIM, JIT, TQM...
  - ▣ új számviteli eljárások (pl. ABC)
  - ▣ összetett mutatószámok (pl. BSC)

A költségcszámítási rendszerek fejlődése

- ✦ A költségcszámítási rendszerek a pénzügyi számviteli rendszerek megjelenését követően jelentős fejlődésen mentek keresztül
- ✦ A fejlődés egyik fő iránya a vállalati **menedzserek** egyre növekvő **információigényeinek** kiszolgálása volt
- ✦ A költségcszámítási rendszereknek – időbeli fejlődésükkel összhangban – **négy szintjét** különböztetjük meg.

Első szint

- ✦ Ezek a költségcszámítási rendszerek nem tesznek különbséget a változó és a fix költségek között
- ✦ A vállalati tranzakciókat egyáltalán nem, vagy hibásan rögzítik, és nincsenek előre becsült (standard) költségek sem
- ✦ Az említett tulajdonságok miatt ezeknek a rendszereknek számos hiányosságuk van, pénzügyi beszámolásra nem alkalmasak, viszont történelmi okokból fontos megemlíteni őket

Második szint

- ✦ A XIX. században egyértelműen megjelent az igény a pontosabb költségadatokra
- ✦ A **standard költségcszámítási** rendszer két elvet egyesít: egyrészt a költségtervezés, a költségellenőrzés és az önköltségcszámítás középpontjában felelősségi és elszámolási egységek, költséghelyek állnak, másrészt mindegyik költséghelyen elkülönítik a **fix és változó** költségeket
- ✦ A költségek gyűjtése elsődleges **költséghelyekre** – ahol a tényleges gyártás folyik – és másodlagos költséghelyekre – ahol az elsődleges költséghelyek tevékenységeinek a kiszolgálása folyik (pl. karbantartás) – történik, de ezek aggregálva jelennek meg
- ✦ Hiánya, hogy történelmi adatokon alapul, nem tükrözi a várható és tényleges árváltozásokat, tehát a naprakészséget igénylő döntések szempontjából irreleváns

Harmadik szint

- ✦ Nem alkotnak szignifikánsan különböző kategóriát, inkább a második szintű költségcszámítási rendszer **továbbfejlesztései**
- ✦ **Első fejlesztési irány:** standardok realisabb felállítása
- ✦ **Második fejlesztési irány:** nem pénzügyi jellegű mutatók bevezetése és alkalmazása a minőségjavítás, a folyamat költségeinek csökkentése és az átfutási idő csökkentése érdekében
- ✦ **Harmadik fejlesztési irány:** korábban ellenőrzés-orientált, újabban tanulóorientáltság felé történő elmozdulás
- ✦ Az egész világon elterjedt, minden vállalat számára elérhető, elsősorban PC alapú **ABC szoftverek** alkalmazása gyakori (**tevékenységalapú** költségcszámítási rendszerek)
- ✦ A második szintű rendszerekhez képest tartalmaz egy **tevékenységalapú költségkalkulációs** rendszert is

Negyedik szint

- E költségvetési rendszer információi beépülnek a szervezet **irányítási folyamataiba**, és minden vállalati folyamattal összefüggnek
- Valamelyik széles körben elterjedt és használt tranzakciós rendszer (SAP, Oracle, Baan stb.) on-line hozzáférése, **konzisztens és valós idejű adatokat szolgáltat**, melyhez az egész szervezet integráltan hozzáférhet
- Külső és belső érintetteknek egyaránt információt nyújt(hat)
- Az **integrált vállalatirányítási** és ügyviteli rendszerek visszacsatolást kínálnak a folyamat hatékonyságáról, amely lehetővé teszi a vállalat számára, hogy a **múlt nyomon követése mellett a jövőre is** koncentráljon
- A második szintű rendszerek negyedik szintre történő emelése nagyon gyakran valóban pontosabb adatokat eredményez, de a folyamat összetettebbé válik és aránytalanul magas költségek árán lehet csak működtetni a költségvetési rendszert

Erdi János

Alapkövetelmény

Bevételek > Kiadások

Fontos megjegyzés:

Bevétel ≠ Árbevétel

Kiadás ≠ Költség (rövidítve Ktg.)

Erdi János

Néhány alapfogalom

Ráfordítás: a **termelési folyamatban** felhasznált eszközök természetes mértékegységben kifejezett mennyisége.

Költség: A fő tevékenységhez felhasznált erőforrások (a ráfordítások) pénzben kifejezett értéke.

Árbevétel: a fő tevékenységből származó termékek/ szolgáltatások ellenértéke.

Árbevétel > Összes ktg.

Figyelmünk tehát a vállalat fő tevékenységére, az ún. **üzemi eredményre** irányul.

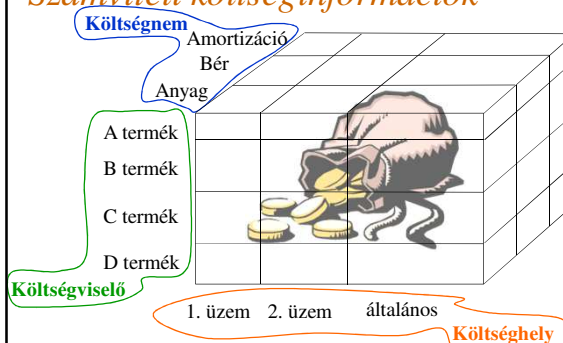
Nyereség(+) = Árbevétel – Összes költség

Veszteség (-) = Árbevétel – Összes költség

Erdi János

Számviteli költséginformációk

Erdi János

Költségmodellek

- Költségnevek
- Tradicionális ktg.-számítás (önköltség)
- Határkötség
- Költség és nyereségfedezeti számítás
- Standard költségvetési számítás
- Tevékenység alapú (ABC) költségvetési számítás

Erdi János

Költségnevek szerinti csoportosítás

- Krétagyártás

Erdi János

Költségnevek szerinti csoportosítás

✦ Felmerülés szerinti csoportosítás, költségnevek:

- ✦ Anyagi jellegű ráfordítások
- ✦ Személyi jellegű ráfordítások
- ✦ *Értécsökkenési leírás*

Az elszámolás elsősorban a felmerülés okára, és nem a felmerülés céljára vonatkozik.

Mire adtuk ki? ☒

Miért adtuk ki? ☐

Erdi János

Tradicionális költségszámítás

- ✦ A termékekre vonatkozó modellek elsősorban azt vizsgálják, hogy a vállalat által előállított termék/szolgáltatás *egy egysége a vállalatnak mennyibe kerül*, vagyis a termék ún. önköltségét igyekeznek meghatározni.
- ✦ Azt kell meghatározni, hogy az egyes költségelemekből mennyi jut egységnyi, leggyakrabban egy darab, termékre.

Tradicionális költségszámítás

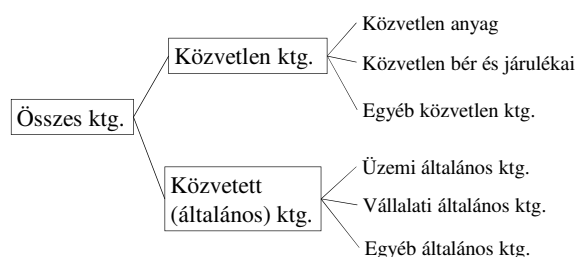
✦ Feloszthatóság módja szerint csoportosítják a költségeket

- ✦ Közvetlenül felosztható, a felmerülés pillanatában az ún. költségviselőre (termékre) terhelhető, **közvetlen** költségek
- ✦ Közvetlenül nem felosztható, a felmerülés pillanatában csak ún. költség helyhez rendelhető, általános (rezi) költségek, **közvetett** költségek

Erdi János

Költségek csoportosítása

Erdi János

Felosztás

- ✦ Egyszerű osztókalkuláció
- ✦ Egyenértékes osztókalkuláció
- ✦ Pótlékoló kalkuláció

A számítás lényege minden esetben azonos: a közvetlen költségek számbavétele után egy adott időszak általános költségeit igazságosan szét kell osztani a megtermelt termékekre.

Erdi János

Egyszerű osztókalkuláció

- ✦ A vállalat adott időszakra eső költségeit elosztja a termékmennyiséggel.
- ✦ A termékköltség-számításnak ez az egyszerű módja, csak akkor alkalmazható, ha a vállalat egyféle terméket gyárt.

$$k_o = \frac{K_o}{X_o}$$

$$\frac{Ft/időszak}{db/időszak} = \frac{Ft}{db}$$

Erdi János

Példa egyszerű osztókalkulációra

Egy vállalati üzletág, egyetlen terméket gyárt.

Adatai:

- gyártott darabszám:	111.600 db/év
- összes közvetlen költség:	9.800 eFt/év
- üzemi általános költség:	5.800 eFt/év
- vállalati általános költség:	3.500 eFt/év
- éves árbevétel:	22.000 eFt/év volt.

Kérdések: önköltség? $k_g = 19.100.000/111.600 = 171,15$ Ft/db
 egységár? $\hat{a} = 22.000.000/111.600 = 197,13$ Ft/db
 nyereség? $N = 22-19,1 = 2,9$ mFt; $n = 25,98$ Ft/db

Erdi János

Egyenértékes osztókalkuláció

Az alkalmazás feltételei

- nagyon hasonló technológia, több hasonló termék

A számítás lényege, hogy a többféle termék mennyiségét összeadhatóvá teszi:

Erdi János

Egyenértékes osztókalk. lépései

- a vizsgált időszak gyártott darabszámainak és költségeinek meghatározása
- az ún. vezértermék kiválasztás
- egyenértékszámok számítása:
  - Az egyenértékszám az a viszonyszám, amely megmutatja, hogy egy nem vezértermék adott jellemzője (pl. anyagköltsége, tömege, előállítási ideje stb.) hányszorosa a vezértermék adott jellemzőjének.
- termék darabszámok átszámítása vezértermék darabszámmra
- egységköltség számítása a vezértermékre
- termékek egységköltségének számítása

Erdi János

Példa egyenértékes osztókalk.-ra

Egy üzem közvetlen és közvetett költségei egy adott időszak alatt összesen 5.280.000 Ft.

Az üzem egy gyártmánycsaládba tartozó 3 fajta terméket gyárt. A technológiát figyelembe véve a szakemberek úgy találták, hogy a költségeket leginkább a termékek tömege alapján célszerű szétosztani.

Az egyes termékekből az üzem 5000, 7000 és 9000 db-ot állított elő, a termékek tömege sorban 5, 3 és 2 kg.

Határozzuk meg a termékek (szűkített) önköltségét!

Erdi János

Példa egyenértékes osztókalk.-ra

- Jelöljük a termékeket sorban A, B, és C betűvel. Válasszuk vezérterméknek a C-t.
- Egyenértékszámok meghatározása:
  - A: $5/2 = 2,5$ B: $3/2 = 1,5$ C: $2/2 = 1$
- Termék darabszámok átszámítása:
  - A: $5000 \cdot 2,5 = 12.500$ db C-nek felel meg
  - B: $7000 \cdot 1,5 = 10.500$ db C-nek felel meg
  - C: $9000 \cdot 1 = 9000$ db $\rightarrow$ összesen 32.000 db
- Vezértermék egységköltsége:
  - $5.280.000/32.000 = 165$ Ft/db
- Termékek egységköltsége:
  - A: $165 \cdot 2,5 = 412,5$ Ft/db   B: $165 \cdot 1,5 = 247,5$ Ft/db

Erdi János

Pótlékoló kalkuláció

Alkalmazási feltételei:

- Több üzem, több termék, eltérő technológiák

Elve: az általános költségek költségviselőkre való terhelése ún. pótlékoló eljárással.

- A szétosztás alapelve: minden termék annyi költséget viseljen, amennyit okozott.
- Módszere: az általános (közvetett) költségeket vetítési alap használatával osztjuk szét, pótlékkulcs (rezsikulcs) képzésével.

Erdi János

Pótlékkulcs

Pótlékkulcs (rezsikulcs) = $\frac{\text{Felosztandó általános ktg.}}{\text{Összes vetítési alap}}$

$$P = \frac{K_{\text{ált.}}}{\sum VA}$$

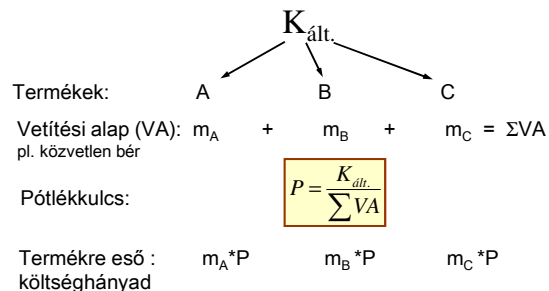
Pótlékolás elvégzése: $P \cdot \text{vetítési alap}$

Vetítési alap(VA) lehet például: közvetlen anyag, közvetlen bér, gépóra, stb.

Erdei János

A szétosztás menete

Erdei János

Teljes kalkulációs séma

1.	Közvetlen anyagköltség
2.	Közvetlen bérköltség
3.	Közvetlen bérek járulékai
4.	Gyártási különköltség
5.	Egyéb közvetlen költség
6.	Közvetlenül elszámolt üzemi általános költség
7.	Közvetlen önköltség (1+2+3+4+5+6)
8.	Közvetlenül el nem számolt üzemi általános költség
9.	Szűkített önköltség (7+8)
10.	Értékesítési költségek
11.	Vállalati általános költség
12.	Egyéb általános költség
13.	Teljes önköltség (9+10+11+12)

Feladat

Egy vállalat 3 féle terméket gyárt, melynek adatai ...

Erdei János

Köszönöm a figyelmet!

